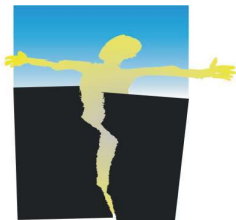

HELSINKI Bulletin

Helsinki Committee for Human Rights in Serbia

Rige od Fere str. #20, 11000 Belgrade, Serbia
tel./fax +381 11 30 32 408; e-mail office@helsinki.org.rs
www.helsinki.org.rs

Nº 56 • Januar 2010

Srpska napredna stranka - navodna transformacija

Transformacija dela radikala u Srpsku naprednu stranku (SNS) imala je podršku čitavog političkog establišmenta Srbije, kao i nekih elita, posebno pravne. Odluka o formiranju zasebne partije očit je doneta zbog načina na koji je Vojislav Šešelj, svojim nedoličnim ponašanjem u Haškom tribunalu, kompromitovao Srpsku radikalnu stranku (SRS), ali i rešenosti dela elite da se Srbija profilise kao dvopartijska država. Otuda je Srpska napredna stranka dobila i punu medijsku podršku, što joj je omogućilo da za relativno kratko vreme preuzme veći deo radikala i da na pojedinim lokalnim izborima ostvari relativno dobre rezultate (na primer, u beogradskoj opštini Voždovac).

Promena "odela" je sa blagonaklonošću prihvaćena i od strane EU i svih stranih posmatrača u Beogradu. Tomislav Nikolić, kao predsednik stranke, i Aleksandar Vučić, kao njegov zamenik, nastojali su da promenjenom

retorikom pridobiju podršku šire domaće i međunarodne javnosti. U tom cilju Aleksandar Vučić je putovao u SAD, mada ne zvanično, gde je u Centru Woodrow Willson održao i predavanje.

Statut Srpske napredne stranke kao ciljeve ističe: očuvanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, sa Kosovom i Metohijom kao njenim sastavnim i neodvojivim delom; pomoć srpskom narodu van granica Srbije, a posebno na teritoriji bivše Jugoslavije; vladavinu prava, poboljšanje položaja Srbije u svetu i njen ulazak u EU sa Kosovom i Metohijom kao sastavnim delom Srbije, ali i razvijanja odnosa sa Rusijom, Kinom i Indijom; vojna neutralnost Srbije; poštovanje ljudskih i manjinskih prava itd.¹

Vojna neutralnost, ističe se u stranačkoj "Viziji Srbije", je "jedino logično i razumno rešenje za srpsku državu u uslovima oštre konfrontacije NATO i Rusije. Vojna neutralnost

¹ <http://www.srpskanaprednastranka.org/sr/o-srpskoj-naprednoj-stranci/statut-srpske-napredne-stranke.html>.

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO

podrazumeva i efikasnu, tehnički opremljenu, profesionalizovanu, snažnu srpsku vojsku, koja će vratiti poljuljano narodno poverenje, ali koja će u svakom trenutku biti i odvratajuća sila za svakog potencijalnog agresora”.

SNS je veoma brzo obezbedila nove prostorije i budžet, iako formalno nije parlamentarna stranka. Prišli su joj mnogi pojedinci koji su devedesetih bili vezani za socijaliste, kao što su Oliver Antić, Brana Crnčević, Branislav Grubačić (urednik VIP), Mihajlo Marković. Goran Knežević iz Demokratske stranke, bivši gradonačelnik Zrenjanina, koji je pod optužbom za zloupotrebu službenog položaja više od godinu dana proveo u zatvoru je takodje prišao ovoj stranci nakon što je pušten da se brani sa slobode.

Medjutim, bez obzira na to što naglašeno pokazuju svoj nov imidž, narodnjaci nisu značajno promenili stav u odnosu na Ratka Mladića, Srebrenicu, statut Vojvodine ili Rusiju. Njihov populizam dolazi do izražaja sve češće, pogotovo kada je reč o socijalnim i ekonomskim pitanjima. Upravo u tome i vide svoju šansu. Zato se i zalažu za vanredne parlamentarne izbore na kojima očekuju pobjedu i preuzimanje vlasti uz podršku konzervativnog bloka. Vojislav Koštunica slovi kao ideolog te opcije i u poslednje vreme veoma je aktivan u denunciranju vladajuće koalicije zbog ekonomske i socijalne situacije u zemlji.

SNS i odnos prema Šešelju i politici radikala

Otklon od Srpske radikalne stranke sveo se na kritiku Vojislava Šešelja i njegove autoritarnosti. Prilikom «razvodu braka» na videlo su izašli mnogi podaci vezani za način funkcionisanja Radikalne stranke. Aleksandar Vučić je doveo u pitanje i špekulacije o Šešeljevom skorom povratku u Srbiju – kaže da treba pitati radikale kako znaju kada će se Šešelj vratiti jer su i „Krajišnik i neki drugi bili potpuno nevin, pa osuđeni na ko zna koliko godina”.² Vučić takodje predviđa da radikali nemaju šanse da ponovo steknu popularnost i kaže: “Ne treba nam politički front da ih marginalizujemo, oni su to sami učinili svojim idejama i politikom. Za kletve, cipele, laži o špijunima niko nikada neće glasati. Sigurno će ljudi da glasaju za njih, pa da krenu na Karlobag?! Ne mislim da će se nešto promeniti u ponašanju radikala, osim što će, možda, sada da gađaju čizmama. A u retorici, šta? Možda umesto toga da nam kunu decu i unuke, da počnu da nam proklinju praunuke”.³ On takodje misli da nije moguća saradnja naprednjaka i radikala: „Ne, nikako sa onima koji nam kunu decu i bacaju cipele. Ali je moguća saradnja DS i SPS”.⁴

Neki analitičari (kao, na primer, Branko Radun) smatraju da je Šešelj za SNS noćna mora, ali nije za DS, jer može da umanjí rejting naprednjacima. “Njegovi nekadašnji saborci ne žele da se vrati, a protivnici žele”. Ipak, Radun ističe,

² *Politika*, 17. januar 2010.

³ *Press*, 17. januar 2010.

⁴ *Politika*, 17. januar 2010.

“Malo je verovatno da će SRS vratiti nekadašnji broj simpatizera. Šta će dalje biti zavisi i od ponašanja Šešelja i radikala, ali i od drugih političkih faktora. Ako drugi talas ekonomske krize bude još jači, onda bi neko sa oštrom socijalnom retorikom dobio značajan prostor. A Šešelj je pokazao da to ume. Pitanje je kako će se opozicione stranke odnositi prema njemu, ali i on prema njima, mada je sigurno da će politička scena u Srbiji sa Šešeljem biti daleko zanimljivija”. Radun takođe kaže da je sada nemoguća saradnja SRS i SNS: „Tu je mnogo ličnog. Šešelj će pre ići na razobličavanje i usmeriće oštricu obračuna na njih. U prvo vreme neće biti saradnje, a kasnije – to niko još ne zna. Još su rane nezaceljene. Oni su funkcionisali kao porodica i tu nema hladnog razlaza”.⁵

Instrumentalizacija socijalnih i ekonomskih problema

SNS, kao ni ostale opozicione populističke stranke, nema ozbiljnu ekonomsku analizu stanja u Srbiji, kao ni predviđanja buduće strateške orijentacije zemlje. Kada je reč o članstvu u EU i drugim ključnim pitanjima, SNS se suštinski ne razlikuje od DSS, mada DSS ipak ima bolje razradjen ekonomski program. I jedna i druga partija su za članstvo u EU pod uslovom da se poštuje teritorijalni integritet Srbije, što podrazumeva da je Kosovo neotudjivi deo Srbije. Njihova kritika politike vlade se svodi na puko izvikivanje parola i obećanja boljih socijalnih i ekonomskih uslova, ali ničim ne pokazuju ili najavljuju kako će se do toga stići. SNS ima samo jedan dokument koji donekle precizira program stranke. Reč je o dokumentu “Deset principa” koji je uopšten i bez razrade bilo kog suštinskog pitanja.

⁵ *Politika*, 17. januar 2010.

Socijalni i ekonomski problemi bili su povod za pokretanje radničkih štrajkova širih razmera, u čemu narodnjaci i DSS imaju značajnu ulogu i veoma vešto koriste objektivno nezadovoljstvo radnika da postave zahtev za sazivanje vanrednih parlamentarnih izbora. Nikolić ističe da je ekonomska, politička, bezbednosna situacija svake vrste u Srbiji veoma loša i da građani instinktivno traže promenu: „Mi smo trenutno jedina alternativa. Ja sam želeo da formiram stranku koja će da bude alternativa aktuelnoj vlasti”.⁶

Mada su podeljena mišljenja analitičara o političkoj pozadini štrajkova, ipak se svi slažu da opozicija pokušava da ih instrumentalizuje. Srpska napredna stranka pokrenula je prikupljanje potpisa za vanredne izbore. Nikolić je najavio: „Odmah posle Svetog Save, pokrenućemo akciju u kojoj ćemo pokušati u veoma kratkom roku da prikupimo milion potpisa i time pokažemo šta građani Srbije misle o aktuelnoj vlasti i koliko su spremni da aktuelnu vlast menjaju. Mislim da pred snagom tih potpisa neće biti takvog monstruma da ne omogući građanima Srbije da se izjasne kakvu vlast žele”.⁷

Aleksandar Vučić ističe: “I mi i radnici smo nezadovoljni ovom vlašću. Zbog toga SNS kreće u kampanju za vanredne izbore krajem meseca tako što ćemo na 1000 punktova širom Srbije sakupljati potpise za ovu inicijativu.

⁶ *Vreme*, 17. septembar 2009.

⁷ *Politika*, 21. januar 2010.

Nikog ne bi trebalo da iznenadi ako sakupimo milion potpisa za vanredne izbore”.⁸ Vučić ističe da narod hoće izbore. “Jer, ako vidi da ne može više, da sve stoji, on štrajkuje. Ne može vlast dugo da se održava uz narušen legitimitet. Tako je bilo i 2000, ne možeš da radiš kad te narod neće, čak i kad dobro radiš”.⁹

Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić lično su potpisali peticiju ispred restorana “Ruski car” u Beogradu 2. februara 2010.¹⁰

Odnos prema Rusiji i SAD

Promovisanje svog novog imidža Tomislav Nikolić je shvatio ozbiljno. Ističe podjednaku distancu prema velikim silama, odnosno Rusiji i SAD, jer se sprema da poseti i Rusiju i SAD. Tvrdi da je ideja za posetu SAD potekla još za vreme ambasadora Mantera, a da je zatim usledio poziv Srba iz SAD. Osim toga bio je u Briselu, što je na liniji stava da podržava članstvo Srbije u EU. Čak i eventualnu koaliciju sa Vojislavom Koštunicom uslovljava njegovim prihvatanjem evropske opcije. Nikolić je nakon posete Briselu izjavio: “Dobio sam potpuno uveravanje da, što se tiče politike SNS, ona uopšte nije lošija od politike DS”.¹¹ Navodno su mu rekli u Briselu „Možda biste vi usporili, ali to tek treba da se vidi na vlasti”.¹²

SNS i dalje vidi Rusiju kao glavnog partnera. Nikolić kaže: “Ne oslanjam se na Rusiju isključivo zato da ona svojim vetom u SB drži sudbinu Kosova i Metohije u našim rukama. Ja se oslanjam na Rusiju koja je ogromna zemlja sa ogromnim potencijalima i sa, čini mi se kako se cene nafte polako stabilizuju, najjasnijom perspektivom oko sirovine, energenata, posebno gasa, nafte i ruda. Dvadeset dana potrošnje grada Moskve je celokupna proizvodnja Srbije. Kako mi da izbegnemo tog partnera”?¹³. Nikolić dalje ističe: “Hoću

da odem u Moskvu da vidim ko koči odnose sa Ruskom Federacijom i zašto nijedna ruska investicija ovde ne uspeva. Da li je kriva ruska ili srpska strana, da li to neko koči, ili to ovde rade nesposobni ljudi. Zašto su propali i ‘Ikarbus’ i ‘Prva petoletka’, i ‘Lukoil’ koji je uzeo ‘Beopetrol’, zašto u Boru nije došlo do saradnje sa Rusijom, zašto ruska banka koja postoji u Srbiji ne radi ništa”?¹⁴

Kada je reč o odnosima sa SAD očigledno je da je SNS promenila odnos prema toj zemlji. Vučić je, na primer, nakon posete SAD rekao: “Imamo dobre odnose sa Amerikancima - da; pa to je jedini način da spasemo Srbiju.”¹⁵

Odnos prema susedima

Odnos cele političke elite prema susedima najbolje ilustruje činjenica da Srbija veoma teško odustaje od svojih pretenzija, ake ne više teritorijalnih, onda liderskih u regionu. U tom pogledu odnosi sa Hrvatskom su najsloženiji, između ostalog, i zato što se Hrvatska percipira kao glavni konkurent Srbiji. Zato svi srbijanski političari nastoje Hrvatsku prikazati isključivo kao nedemokratsku zemlju sa hipotekom genocida nad Srbima, što se skoro svakodnevno koristi u optužbama protiv Hrvatske.

Odnos Nikolića prema Hrvatskoj u tom smislu je sasvim u skladu sa većinom drugih. Nikolić ističe: „Govorio sam da sa njima ne možemo da imamo odnose sve dok ne reše pitanje demokratije, poštovanja ljudskih i manjinskih prava

⁸ Press, 15. januar 2010.

⁹ Ibid.

¹⁰ Tanjug, 2. februar 2010.

¹¹ Vreme, 17. septembar 2009.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Kurir, 4. oktobar 2009.

posebno u odnosu na srpski narod, ali da je to za nas država u granicama u kojima su je priznale UN".¹⁶ Međutim, Nikolić jeste promenio stav u odnosu na ranije izjave o granicama Hrvatske, odnosno o granici Karlobag-Karlovac-Ogulin. Iako sam kaže da je to jeretički stav, on izjavljuje: "Nećemo da ratujemo i onaj ko voli da ratuje treba da ratuje u glavi. Dilemu oko toga da li to mogu da promenim, a da opstanem politički rešio sam ima već tri-četiri godine i ja to pitanje sebi više ne postavljam".¹⁷

O tužbi protiv Hrvatske Tomislav Nikolić izjavljuje: "Slučaj je komplikovan. Hrvatska ga, iz ne znam kojih razloga, sada poteže, možda joj se čini da Srbija postaje uvaženi član međunarodne zajednice pa bi želela to da spreči, ali je prilika izvanredna da se Hrvatska ocrni pred međunarodnom javnošću i zbog zločina koje je počinila i zbog zločina koji sada čini time što ne dozvoljava da se Srbi vrate tamo odakle su proterani".¹⁸

Taj odnos SNS se nije promenio u odnosu na ranije stavove Nikolića i Vučića. Vučić je rekao da će SNS uvek poštovati međunarodne javne i pravne norme te da će prioritet političkog djelovanja biti zaštita srpskih nacionalnih i državnih interesa.

Napomenuo je, takođe, da je namera SNS da što više Republiku Srpsku približi Srbiji i da je to jedan od ključnih nacionalnih i državnih ciljeva, "onoliko koliko je to moguće u skladu sa Dejtonskim sporazumom i u skladu sa interesima, ciljevima, ali i svim dokumentima koje su potpisivalu Srbija i RS".¹⁹ Božidar Delić, poslanik SNS, izneo je stav da Dejtonski sporazum podrazumeva da, ukoliko interesi Republike Srpske ne budu u Federaciji zastupljeni kako treba, može da bude

¹⁶ Vreme, 17. septembar 2009.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ RTS, 19. novembar 2008.

¹⁹ <http://www.bihvijesti.net/>
30.mart2009.

raspisan referendum i da se narod izjasni o izlasku iz BiH".²⁰

SNS, kao i ostale partije narodnjačke opozicije, je veoma bliska sa crnogorskom srpskom opozicijom. SNS ističe da je Andrija Mandić, lider stranke Nova srpska demokratija (osnivačka skupština održana 25. januara 2009), blizak SNS, DSS i NS. Svojevremeno je Mandić na mitingu protesta zbog proglašenja nezavisnosti Kosova (februar 2008), izjavio da će "duša srpskog naroda" u Crnoj Gori progovoriti u Podgorici na isti način kao i što je to progovorila "duša srpskog naroda u Beogradu".²¹ SNS ima iste stavove prema Crnoj Gori kakve su Nikolić i Vučić iznosili kao radikali. Tako je SNS veoma oštro reagovala na priznavanje Kosova od strane Crne Gore i Makedonije i tražila sazivanje hitne sednice Skupštine Srbije na kojoj bi se razmotrila situacija u državi i regionu nakon takvih odluka Crne Gore i Makedonije. Vučić je izjavio da je Vlada Srbije morala da diplomatskim putem spreči, kako je rekao, "antisrpski čin" vlasti u Skoplju i Podgorici".²²

I beogradska i crnogorska narodnjačka opozicija konstantno demoniziraju i kriminalizuju Mila Đukanovića i koriste sva sredstva da se održi utisak o promenljivosti odluke o samostalnosti Crne Gore. SNS je deo te konstantne beogradske medijske kampanje protiv Crne Gore.

SNS i Statut Vojvodine

SNS nije promenila odnos prema autonomiji Vojvodine. Naime, i dalje se protivi autonomiji i glasala je protiv Statuta Vojvodine u skupštini. Njihov pravni tim smatra da je „Statut Vojvodine napisan uz učešće onih koji su sa vlasti skinuti tzv. jogurt revolucijom osamdesetih. Tekst s pravom pobuđuje sumnje da svojim odredbama, pravno gledano diletantskim, a zapravo namerno nedorečenim i nepreciznim rečnikom,

²⁰ Glas Srpske, 9. oktobar 2009.

²¹ VOA News, 21. februar 2008.

²² Politika, 12. oktobar 2008.

predstavlja solidnu pretpostavku da se pod određenim okolnostima severna srpska pokrajina konstituise kao nezavisna država”.²³

A Aleksandar Vučić kaže da je Statut Vojvodine akt protiv države Srbije kojim se priprema secesija dela teritorije.²⁴ Prema njegovim rečima, Statutom su svi poslovi državne uprave "jednim potezom pera" iz republičke prešli u pokrajinsku nadležnost, svi radnici organa i organizacija prestaju da budu službenici republike i postaju službenici pokrajine i "jednim potezom pera" Srbija se odrekla imovine vredne više milijardi evra, a niko ne zna na osnovu čega i kog akta. Kada je reč o otvaranju kancelarije u Briselu, Vučić je kazao da se postavlja pitanje koja je to regija u Briselu i sa kim se to tamo saraduje. On je naveo da se u članu 34. stav 21. govori o mreži sudova na teritoriji AP Vojvodine, što znači da je uz kompletnu izvršnu, kroz značajnu finansijsku dobijena i sudska vlast koja nije još razrađena, ali će biti posebnim aktima skupštine Vojvodine.²⁵

Nikolić ističe da su skupštine Srbije i Vojvodine usvojile Statut i Zakon o prenosu nadležnosti. „Jedini način,” kaže, ”da se mi borimo protiv toga jeste Ustavni sud. Dakle, nije rešenje da mi ne poštujemo ova dva dokumenta. Mi ćemo sačekati odluku Ustavnog suda. Ako on odluči da su ti akti neustavni, biće poništeni. Ako ne, moraćemo da ih poštujemo”.²⁶

SNS i Srebrenica

Retorika o Srebrenici je promenjena, ali samo do izvesne granice. Naime, genocid u Srebrenici se i dalje negira i o tom zločinu se govori samo kao o „najstrašnijem zločinu”. Aleksandar Vučić tako kaže: „U Srebrenici je

²³ Pravda, 31. januar '1. februar 2010.

²⁴ www.b92.net, 13. novembar 2009.

²⁵ Ibid.

²⁶ Blic, 31. decembra 2009.

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO

počinjen stravičan, jeziv zločin i sramota me je što moram da kažem da ljudi koji su počinili taj zločin pripadaju istom narodu kojem pripadam i ja. Taj masakr je bio toliko stravičan da je besmisleno bilo šta dalje o tome govoriti”.

Odnos prema Ratku Mladiću se nadovezuje na stav o Srebrenici, jer njegovo hapšenje dovode direktno u vezu sa dokazivanjem odgovornosti Srbije za genocid u Bosni. Nikolić ističe: “Mislim da je potraga za njim (Mladićem) inicirana željom da Srbija bude osuđena za takozvani genocid u Srebrenici. Mislim da bi svako suđenje Mladiću bilo pogubno po Republiku Srpsku, a posle i za Srbiju. Niko ne zna da li je on živ, u kakvom je stanju i da li bi izdržao suđenje. Traže ga legalno tri države i Srbija, sa kojom saraduju. Neko bi trebalo da kaže građanima Srbije - nema ga”.²⁷

SNS i kampanja protiv LDP

Odnos prema LDP i njegovom predsedniku Čedomiru Jovanoviću nije promenjen ni nakon stvaranja nove stranke. Kampanja protiv Jovanovića nastavlja se sa istim ciljem – da se kompromituje stvarna alternativa. Jovanović se stalno kriminalizuje tako što se stalno obnavljaju stare priče iz vremena najžešćih kampanja protiv njega.

Aleksandar Vučić u tom smislu u medijima stalno postavlja pitanje “Kako je moguće da sud u Srbiji osudi Milorada Ulemeka Legiju i ostale na po

²⁷ Blic, 31. decembar 2009.

40 godina zatvora zbog ubistva premijera Zorana Đinđića na osnovu iskaza zaštićenog svedoka Dejana Milenkovića Bagzija, a da Jovanoviću ne bude ništa?! Pa, isti taj Bagzi je na suđenju rekao da je Čeda direktno odgovoran za ubistvo Sredoja Šljukića Šljuke! Kako to da ove Bagzijeve tvrdnje niko nije proveravao, da istraga nije pokrenuta, a Bagzi je za svoje svedočenje nagrađen slobodom i novim identitetom? Kako to sud i tužilaštvo veruju Bagziju kada govori o Legiji, a ignorišu ga kada žestoko optužuje Jovanovića”?!²⁸

Napadi na LDP imaju za cilj da unište ili devalviraju podršku koju ova partija daje proevropskoj koaliciji u kritičnim situacijama kada ova sama nije u stanju da obezbedi parlamentarnu većinu. Zato je LDP, čak i preko opozicionih medija, stalno na udaru, jer je jezičak na vagi koji održava proevropsku orijentaciju na sceni.

SNS nema razradjen ekonomski program koji bi odgovarao ekonomskoj situaciji koju uporno kritikuje. Isto tako nema ni jasan stav o EU ili Haškom tribunalu.

Kritika SNS se uglavnom svodi na ponavljanje floskula koje nisu dovoljne za mobilizaciju masa i eventualno iznuđivanje vanrednih parlamentarnih izbora. Ideolog opozicije je Vojislav Koštunica koji takođe nema do kraja razradjenu viziju koja bi bila alternativa evropskoj opciji.

Srpska narodnjačka opozicija i Srpska napredna stranka nisu

alternativa politici vladajuće koalicije, niti imaju sposobnost da se ozbiljno bave problemima društva. Konzervativni blok ima podršku srpskih elita koje nisu odustale od velikodržavnog projekta. Tomislav Nikolić i ceo narodnjački blok oko njega, posebno Koštunica, su poželjnija varijanta od Demokratske stranke. Podrška Borisu Tadiću i njegovoj proevropskoj koaliciji više je izraz okolnosti nego izbora.

Napori da se iznude vanredni izbori su imaju za cilj da onemoguće ulazak Srbije u EU pod uslovima koje smatraju da su Boris Tadić i Demokratska stranka olako prihvatili. Apel 200 intelektualca za referendum o članstvu NATO je takođe deo akcije za iznuđivanje vanrednih izbora.

Osnivanje SNS i njihov „promenjeni imidž” su deo strategije da se ponude kao alternativa, ali sa ciljem da se uspori kretanje ka EU. Njihov dolazak na vlast bi u suštini to i značio. Zato EU treba da podrži krhku proevropsku opciju i spreči vanredne izbore. Jer, oni bi bili gubitak vremena u hodu ka EU, koji je još uvek neizvestan.

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO

²⁸ Press, 7. april 2009.

